

KAPOSVÁRI EGYETEM
AGRÁR- ÉS KÖRNYEZETTUDOMÁNYI KAR
Hippológia Intézeti Tanszék

**A gidrán versenyteljesítményének értékelése a lovastusa (military)
szakágban**

ZÁRÓDOLGOZAT (FOSZK)

Készítette:
FEHÉR MÓNICA ESZTER
Állattenyésztőmérnök-Ménészgazda FOSZK szakos hallgató

Konzulens: Dr. Bokor Árpád

Tanszékvezető: Dr. Bokor Árpád

Kaposvár
2019

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés.....	3
2.	Szakirodalmi áttekintés	6
2.1.	A lovastusa.....	6
2.1.1.	A lovastusa eredete.....	6
2.1.2.	A militaryverseny felépítése.....	6
2.1.3.	A militaryverseny eredményeinek meghatározása.....	7
2.2.	A lovastusában gyakrabban használt lófajták és –típusok, különös tekintettel a gidránra	8
2.2.1.	Angol telivér	8
2.2.2.	Shagya-arab	9
2.2.3.	Kisbéri félvér	10
2.2.4.	Furioso-North Star.....	11
2.2.5.	Magyar sportló	12
2.2.6.	Gidrán.....	12
2.2.7.	Egyéb fajták.....	16
2.3.	Célkitűzés.....	16
3.	Saját vizsgálatok.....	17
3.1.	Anyag és módszerek	17
3.2.	Eredmények	17
3.3.	Következtetések és javaslatok	28
4.	Összefoglalás.....	30
5.	Köszönetnyilvánítás	32
6.	Irodalomjegyzék.....	33

1. Bevezetés

„A világ kincse a lónak két szeme között rejlik. A ló az ember után a legdicsőbb teremtetés, a legnemesebb foglalkozás a lótenyésztés, a legszebb mulatság a nyargalás és a legjobb dolog a lónak etetése és ápolása.”

Virginia Cleo Andrews

Kutatásom célja az volt, hogy a 2008 és 2018 között rendezett hazai lovastusa versenyek eredményeit összegyűjtsem és feldolgozzam, majd az egyedi eredmények alapján összehasonlítsam a gidránok teljesítményét a többi lófajta militarysportban elért eredményeivel. Hipotézisem szerint a gidrán fajta jobban teljesít a lovastusában a többi lófajttal összevetve.

A magyarok történelmi, kulturális szellemiségének, hagyományainak szerves része a lovaságazat és a lovassport. A lovaságazat számos más gazdasági ággal áll összefüggésben. Dolgozatomban elsősorban sportként közelítem meg a témát, de nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a lóágazat munkát ad az embereknek, turisztikai vonzerővel bír, szerves része a magyar kultúrtörténetnek, és mélyen beágyazott az agrárgazdaságba és nemzetgazdaságba is. Az évtized elején a lovaságazat éves forgalma kb. 30 milliárd forintba volt tehető. Célkitűzésként fogalmazódott meg azonban, hogy politikai és gazdasági lépések eredményeként a 100 milliárd forintot is meghaladó éves forgalmat érjen el a hazai lovaságazat (LOVAS SZAKMAI MUNKACSOPORT, 2010).

A hazai lovastusa élet évszázados hagyománynak örvend. Világraszóló sikereket már az 1936-os berlini olimpián is értek el a magyar military lovasok. A legutóbbi, 2016-os riói olimpiára azonban sajnos egyetlen magyar lovasnak sem sikerült kvalifikálnia magát. A hazai lovassport és lovasélet azonban jelentős támogatásokban részesül az utóbbi időszakban, aminek eredményei remélhetően a nemzetközi lovassport-eredményekben és így a military eredményekben is megmutatkoznak majd (PATAKI, 2006; M4SPORT.HU, 2018).

Dolgozatom középpontjában a gidrán fajta áll. A gidrán számos különlegességet, sajátosságot hordoz. Egyrészt a gidrán a legkisebb létszámú hagyományos magyar lófajta. Másrészt immár több, mint 130 éve önálló fajtaként tartják nyilván. A világháborús pusztítás sajnos ezt a fajtát sem kímélte, és a fajta a kihalás szélére sodródott. Igen komoly

erőfeszítések árán, kutatómunkával, visszavásárlásokkal, tervezett és szakszerű tenyésztői munkával azonban sikerült megmenteni a gidrán fajtát; a rendszerváltás óta pl. megduplázódott a gidránok hazai állománymérete. A gidránok létszamarányukat felülmúlva érnek el sikereket a lovassportban, különösen a díjugratásban és a lovastusában (MIHÓK ÉS PATAKI 2003; MIHÓK ÉS ERNST, 2015). Értékük tehát megkérdőjelezhetetlen.

Számomra azonban különlegesen kedves mind a military, mind a gidrán fajta. Azért választottam ezt a témát, mert megkedveltem a gidránokat az egyik egyetemi gyakorlatom során. Ott volt egy kedves gidrán mén, Matyi, aki nagyon a szívemhez nőtt. A ló, akinek a military iránti elhivatottságomat köszönhetem, Gidrán Viktória volt. Tenyésztőjénél, Csizik Mihálynál töltöttem a féléves gyakorlatomat. Gidrán Viktória apja Gidrán XII-8 Mátyás, anyja Gidrán Arany Virág, akit kisbéri fajtaként tartanak számon. Anyai nagyapja Gidrán IX törzsmén, anyai nagyanyja Kisbéri Szikra, aki az Ozora Árvácska családból származik. Apai nagyapja Gidrán XII törzsmén, apai nagyanyja Gidrán IV Mátka. Gidrán Viktória nyergében mindvégig Gelencsér Zsanett ült, akivel 2009-ben Mátészalkán nyitott kategóriában 7., ugyanebben az évben Pápán ifjúsági kategóriában 4. helyezést ért el. A következő évben Mátészalkán középfokú kategóriában 2., Pápán ifjúsági kategóriában 4. lett. 2011-ben versenyzett utoljára Magyarországon, akkor ifjúsági kategóriában Pápán 2. helyezést ért el. Versenyeredményeiért Csizik Mihály tenyésztői díjban is részesült. 2011. után Gidrán Viktória Nyugat-Európában folytatta karrierjét. Portugáliában pusztult el trombózisban.

Az említett személyes tényezőkön kívül az is motivált, hogy amennyiben a lovastusa versenyek eredményei alapján igazolható a gidrán fajta jobb teljesítménye a military versenyeken a többi lófajtaéhoz képest, az tovább táplálhatja, motiválhatja a fajta érdekében végzett tenyésztői munkát, és hivatkozási alapként szolgálhat a későbbiekben a fajta támogatása érdekében. A gidrán sikeres fajta a lovassportokban, de tekintettel a kicsi állományméretre, továbbra is sérülékeny, ráadásul korlátozott a genetikai szelekció lehetősége.

Dolgozatomban röviden bemutatom a lovastusa eredetét, továbbá a militaryversenyek felépítését dióhéjban, ill. a versenyeredmények kiszámításának módszerét. Ezeknek a témaköröknek a bemutatása szükséges a kutatásom alapját jelentő adatbázis feldolgozása és értelmezése szempontjából. Ezt követően röviden bemutatom a hazai lovastusa

versenyeken induló főbb lófajtákat, különös tekintettel a dolgozatom fő témáját jelentő gidránra. Minden fajta esetében kiemelem, hogy milyen hasznosítási irány jellemző a fajtára, mire alkalmasak leginkább, ugyanis dolgozatom célja az, hogy az eredmények megállapítását követően összevessem a gidránt a többi lófajtával. A saját vizsgálatok során jellemzem a vizsgált versenyeket és az indulókat, majd statisztikai elemző módszerek segítségével összehasonlítom a lovastusa eredményeket az egyes lófajtákban. Az eredmények ismeretében összevetem és értelmezem a gidránokra kapott eredményeket a többi lófajta eredményeivel.

A militaryversenyek eredményeinek átfogó kiértékelése nemzetközi szinten sem gyakori (KEARSLEY ÉS MTSAI 2008). Kutatásom jelentősége abban rejlik, hogy nagy időtávot felölelve (2008-2018) nagy mintaszámon (> 1500 versenyeredmény!) kiértékelem az egyes lófajták militaryversenyeken mutatott teljesítményét, és külön figyelmet szentelek a lovassportokban eredményes, de kis létszámú, így nemzetközi szinten „kuriózumnak” számító gidránnak.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. *A lovastusa (military)*

2.1.1. *A lovastusa eredete*

A lovastusát gyakran a lovassportok triatlonjának is nevezik, ugyanis akárcsak a triatlonisták, itt is három versenyszámban méretteti meg magát a ló és lovasa. A sportág a katonai távlovagló versenyekből fejlődött ki, majd később kiegészült terepversennyel és díjlovaglással is (PATAKI, 2006; FEI, 2018b). A mai militaryversenyekhez hasonló háromnapos összetett versenyt 1864-ben Dublinban rendeztek először. 1912-ben a military a stockholmi olimpián is bemutatkozott (PATAKI, 2006; FEI, 2018b).

A hazai lovak és lovasok a militaryversenyeken közel egy évszázada aratnak kisebb-nagyobb sikereket, még a legrangosabbnak számító olimpiai játékokon is. Az 1936-os berlini olimpián a magyar lovasok közül Endrődy Ágoston Pandúr nevű lován 5., Jankovich Lőrinc Irány nevű lován 9. helyezést ért el. Az 1980-as moszkvai olimpián a Cseresnyés Lászlóval (Fapipa), Gróznér Istvánnal (Bíboros), Horváth Zoltánnal (L'Amour) és Oláh Mihállyal (Adós) felálló magyar csapat 4. helyezést ért el (PATAKI, 2006).

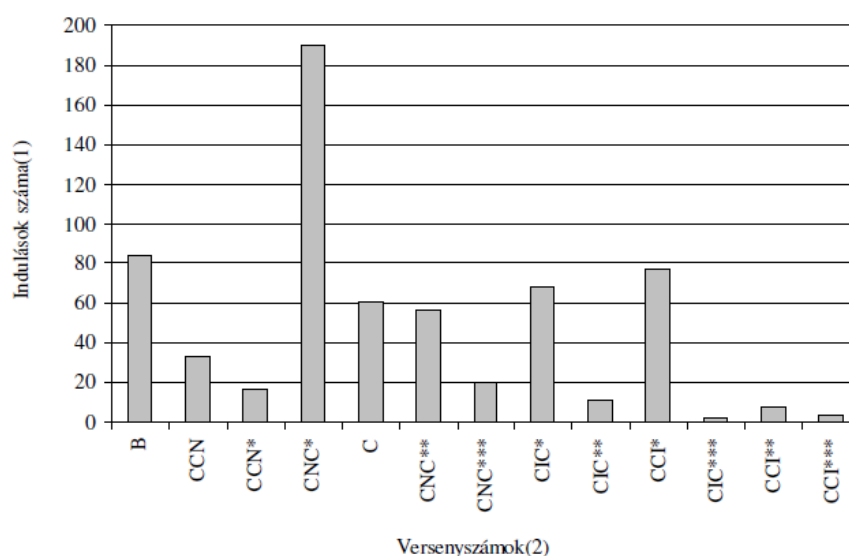
Külön kiemelném Tuska Pál munkásságát, akire mind szakmailag, mind emberileg igen felnézek. Tuska Pál többszörös military magyar bajnok, de az olimpiai csapat tagja is volt 39 évesen az 1996-os atlantai olimpia magyar lovastusa csapatában. A csapatban Zátony nevű lovával indult, a csapat tagjai voltak még Soós Attila (Zsizsik), Schaller Gábor (Albatrosz) és Herczegfalvy Tibor (Lump). Összesítésben a 13. helyen végeztek. Azóta is a hazai lovas társadalom és lovassport fejlesztésének szenteli az életét (MOB, 2018; SPORTS-REFERENCE.COM, 2018).

2.1.2. *A militaryverseny felépítése*

A „lovassportok triatlonja” során a lónak és lovasának három versenyszámot kell teljesítenie: díjlovaglást, terepversenyt és díjugratást. A militaryverseny elsősorban amiatt jelent nagy kihívást, hogy a teljes verseny hosszú távjait és nagy iramkövetelményeit a legnagyobb fokú koncentrációban, fegyelmezettségben és összhangban kell teljesítenie a ló-lovas párosnak (ENDRŐDY, 1998; PATAKI, 2006).

A hosszú formátumú versenyszámok (CCI, *Concours Complet International*; ill. CCN, *Concours Complet d'Equitation National*), minimum 3 napot ölelnek fel, míg a rövid formátumú versenyszámok (CIC, *Concours International Combiné*; ill. CNC, *Concours National Complet d'Equitation*) akár egy nap alatt végbemehetnek. Mindkét esetben az első a díjlovaglás, ezt követi a terepverseny, legvégül a verseny a díjugratással zárul. A rövid formátumú versenyeken rövidebb tereptávot kell teljesíteni, viszont sűrűbben vannak telepítve az akadályok, így intenzívebb erő kifejtést igényel (MAGYAR LOVAS SZÖVETSÉG LOVASTUSA SZAKBIZOTTSÁGA, 2018).

A versenyszámok nehézségi fokát csillagokkal (*) jelölik: a több csillag nehezebb versenyszámot jelent (1. ábra). Hosszú formátumú versenyeket minden nehézségi fokon rendeznek, rövid formátumúakat azonban csak az első három csillagos szinten. A négycsillagos (****) versenyszámok már igen nagyfokú képzettséget és tapasztalatot követelnek a ló-lovas párostól (FEI, 2018b).

1. ábra: Az indulók száma 2000 és 2006 között a military szakágban a magyar sportlóállományban (MEZEI ÉS MTSAI 2012)

2.1.3. A militaryverseny eredményeinek meghatározása

A díjlovaglás során a bírók által adott pontszámokat büntetőpontokká számítják át; ebből alakul ki a díjlovaglás eredménye, ill. felhasználják a végső eredmény számításához. A terepszakasznál az alapidő túllépéséért hibapont jár; ehhez adják

hozzá az akadályokon szerzett hibapontokat és az egyéb, a terepen szerzett hibapontokat. A terepszakaszon szerzett összes hibapontból alakul ki a terep eredménye, ill. ezt is felhasználják a végeredmény kialakításához. Díjugratás során az akadályokon szerzett hibapontok hozzáadódnak az alapidő túllépéséért járó hibaponthoz; ezek adják a díjugratás eredményét, ill. számítanak bele a végeredménybe. Az a versenyző nyer, akinek a három versenyszámot követően a legkevesebb hibapontja van. Holtverseny esetén a terepszakasz, majd a díjugratás, végül a díjlovaglás részfeladat eredménye dönt (PATAKI, 2006; FEI, 2018b). A hazai nemzeti militaryversenyeken az a háromfős csapat győz, amelyiknek végeredményben legkevesebb hibapontja van a két legeredményesebb csapattag pontjai alapján (MAGYAR LOVAS SZÖVETSÉG LOVASTUSA SZAKBIZOTTSÁGA, 2018).

2.2. A hazai lovastusában gyakrabban használt lófajták és –típusok, különös tekintettel a gidránra

2.2.1. Angol telivér

Az angol telivér mint fajta kialakulásához elengedhetetlen volt az a lovaskultúra, a lóversenyzés kultúrája, amit I. Jakab (1603-1635) uralkodása idején szerveztek meg. Az angol telivér méneskönyvet, a General Stud Bookot 1791-ben állította össze James Weatherby; a könyv első kötetét 1793-ban adták ki (MIHÓK ÉS PATAKI 2003).

Hazánkban Széchenyi István és Wesselényi Miklós munkásságához köthető az angol telivérek meghonosítása. Az első lóversenyt 1827. június 6-án rendezték Pesten, amit öt évvel később, 1832-ben az első hazai méneskönyv kiadása követett. Az angol telivérek világhírű hazai képviselői Kisbér, Kincsem, Imperiál, az utóbbi években pedig Overdose voltak. Egy, a hazai angol telivér tenyésztés helyzetét vizsgáló kutatásban arra a következtetésre jutottak, hogy szükséges lenne a hazai ménlétszám csökkentése, hogy csak a legjobb teljesítményű, megfelelő küllemű és vérmérsékletű magyarországi vagy import ménnek kapjanak fedeztetési engedélyt. Ugyanebben a kutatásban megállapították, hogy az angol telivér három vonala közül Darley Arabian leszármazottai uralják a magyarországi tenyésztést és versenyzést, míg Berley Turk vérvonalát csak egyetlen inaktív mén képviseli, ahogy Godolphin Arabian leszármazottai sem tevékenykednek a hazai tenyésztésben (MIHÓK ÉS PATAKI 2003; KISS ÉS MTSAI 2013).

Az angol telivéreket elsősorban lóversenyezésre használják, ennek megfelelően a szelekció során óriási hangsúlyt kap a gyorsaság. A galoppversenyeket világszerte az angol telivérek uralják, de a lovastusában és más lovas sportágakban is nagy számban találjuk meg az angol telivéreket és leszármazottaikat (1. táblázat). A félvértenyésztésben a nagy rámájú, erős csontozatú, magasan illesztett, ívelt nyakú, nyugodt vérmérsékletű telivéreket alkalmazzák. A fajtára jellemző a gyors fejlődési ütem: kétévesen már versenyeznek az angol telivérek. Nagyszerű a regenerációs képessége, szilárd szervezetű, kitarító és gyors, de viszonylag igényes fajta (MIHÓK ÉS PATAKI 2003).

1. táblázat A törzskönyvezett kancák körülbelüli száma, ill. a 100 kancára jutó militarylovak száma egyes lófajtákban

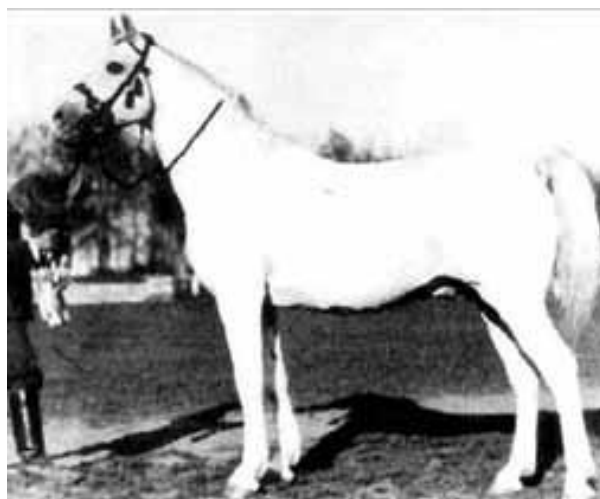
Fajta	Törzskönyvezett kancák száma (kerekítve)	Militaryló/100 kanca
Angol telivér	300	4,3
Kisbéri félvér	900	3,1
Magyar sportló	1400	1,9

Forrás: NOVOTNI, 2009

2.2.2. Shagya-arab

A shagya-arab eredete az 1789-ben alapított bábolnai méneshöz köthető. 1816-tól a bábolnai kancákat kizárólag keleti ménekkel fedeztették. Innentől kezdődik az az időszak, amikor a bábolnai ménes egy önálló tenyészfajtát kezdett képviselni, és kialakult a bábolnai arab lótenyésztés (MIHÓK ÉS PATAKI 2003). Shagya-arab néven önálló fajtaként ismerték el 1978-ban. Törzsei közül leghíresebbek a Shagya, Gazal, O'Baján, Kemír, Siglavy, Koheilan, Jussuf, Kuhaylan-Zaid, Mersuch és a Siglavy-Bagdady (2. ábra; MIHÓK ÉS PATAKI 2003; BOKOR ÉS MTSAI 2011; HECKER, 2014).

A shagya-arab a többi arab lóhoz képest viszonylag nagyobb méretű. Temperamentuma és teljesítőképessége révén hátszlóként, fogatban, távlovaglásra és vadászlóvágásra is kitűnően alkalmas. Élénk, szelíd, jóindulatú, tanulékony és könnyen kezelhető fajta (MIHÓK ÉS PATAKI 2003; BOKOR ÉS MTSAI 2011).

2. ábra: Shagya XVII bábolnai törzsmén, a bábolnai Shagya-törzs megújítója. 1903-ban született a radautzi ménésben. Apja Shagya IX, anyja 153 Amurath-27

(Hecker, 2014)

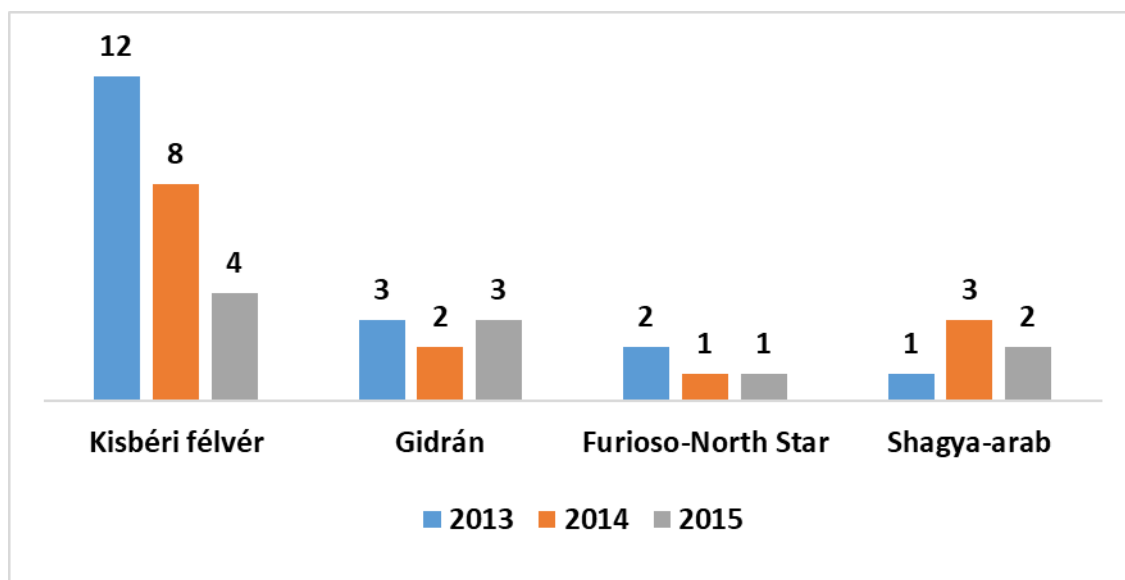
2.2.3. Kisbéri félvér

A kisbéri félvér annak köszönheti kialakulását, hogy szerettek volna egy olyan félvér fajtát létrehozni, ami úgy őrzi meg a telivérek előnyös tulajdonságait, hogy közben kiküszöböli azok hátrányait. Ennek érdekében a vegyes „kanca-alapanyagon” angol telivér ménekkel fajtaátalakító keresztezést végeztek. Mielőtt a ménésbe sorolták volna őket, a kancákat négyévesen szigorú szempontok szerint osztályozták, ill 3 km-es síkversenyen is kipróbálták. Ehelyett később előtérbe került a falkavadászatokon történő vizsgáztatás. A lovak testtömegét mezőhegyesi félvérrel történő keresztezés révén is igyekeztek növelni (MIHÓK ÉS PATAKI 2003; BOKOR ÉS MTSAI 2011).

Ezáltal létrejött egy olyan hátszlótípus, amelyik az angol telivérhez közel áll, de annál tömegesebb, nyugodtabb és nagyobb munkakészséget mutat. A világháborúk és az azt követő események szétzilálták a fajtát, odavesztek a tradicionális ménvonalak és kancacsaládok. Ezt követően a kisbéri félvér elsősorban sporthasznú keresztezésbe került. Kiemelkedő hazai képviselője volt pl. Bella (MIHÓK ÉS PATAKI 2003; BOKOR ÉS MTSAI 2011).

Az utóbbi időben sajnos a közép, ill. magas szinten eredményes kisbériek száma egyre kevesebb, továbbá a fiatal kisbéri lovak teljesítménye is visszaesést mutat. Ugyanakkor a Magyar Ló Kupa díjugrató versenyein mind a létszámot, mind az eredményeket tekintve meghatározó szerepet töltenek be a kisbériek (3. ábra; LEIBINGER ÉS PONGRÁCZ, 2017).

A kiséri félvérék élénk vérmérsékletű, kitartó lovak, így főleg lovastusára, fogatsportra és díjugratásra alkalmasak, de hobbilónak is tökéletesek. A lófajták között kiemelkedően robbanékony és kemény fajtának mondható. Helyes bánásmód és megfelelő idomítás esetén több területen is megállják a helyüket (MIHÓK ÉS PATAKI 2003; BOKOR ÉS MTSAI 2011).

3. ábra: Hagyományos hazai lófajták induló létszáma a Magyar Ló Kupa döntőjében 2013 és 2015 között

(Leibinger és Pongrácz 2017 alapján saját szerkesztés)

2.2.4. *Furioso-North Star*

A fajtát a mezőhegyesi ménesben tenyésztették ki, ezért korábban mezőhegyesi félvérnek is nevezték. 1841-től egyes ménesek kancáit Furioso nevű pej angol ménnel fedeztették. 1852-ben a North Star nevű fekete telivér mén is Mezőhegyesre került fedezés céljából. A kiegyezés évét követően egymás között kezdték keresztezni a Furioso és a North Star leszármazottakat. Ez a két vonal ma teljesen keveredik. A világháborús pusztítások ezt a fajtát is szinte teljesen tönkretették (MIHÓK ÉS PATAKI 2003; BOKOR ÉS MTSAI 2011). Mezőhegyesen így létrejött egy igen tömeges angol félvér fajta. Tömegességéhez nemesség is párosul. Fogatos lóként szállítási munkákra használták a hadseregben. Ugyanakkor igen kedvelt lófajtája lett a vadászlovaglásoknak is. Szinte minden lovassportban jól bevethető fajta: díjlovaglásban, militaryban és fogathajtásban is igen eredményes egyedek kerültek ki a fajtából, de a lovastornában is kedvelik (MIHÓK ÉS PATAKI 2003).

2.2.5. Magyar sportló

A mezőgazdaság iparszerűvé válásának, gépesítésének köszönhetően a lovak munkájára már nem volt szükség. A lólétszám drasztikusan lecsökkent. A megmaradt lóállomány esetében az elsődleges tenyészcél a sportra, azon belül is a díjugratásra alkalmas lovak kitenyésztése volt. Mezőhegyesen egy vegyes származású, de sportban kipróbált kancákból álló lóállományt hoztak létre, amiket hannoveri, holsteini és angol telivér ménekkel kezdtek fedeztetni. Az első, nagy hatású mének Ramzes Junior, Aldato, Fokos és Magister voltak. 1984-ben önálló fajtává vált a mezőhegyesi sportló, amit ma magyar sportlónak nevezünk (BENE ÉS MTSAI 2014). A fajta külleme nem egységes. A szelekciót továbbra is a sportban, azon belül is az ugrósportban mutatott teljesítmény alapján végzik (BOKOR ÉS MTSAI 2011).

A díjugratáson kívül a magyar sportló a lovassportok többi ága számára is megfelelő. A lovagolhatóságnak, a vérmérsékletnek, a lépés, ügetés, vágta hosszának, lendületének, egyéb jellemzőinek, az ugrókészség, ugróképesség és ugróstílus elbírálására különösen nagy hangsúlyt fektetnek a mén- és kancavizsgákon (MIHÓK ÉS PATAKI 2003).

2.2.6. Gidrán

A gidránt gyakran 1785-től, a mezőhegyesi ménes alapításának évétől származtatják. A lovas közvélemény gyakran az 1816-os évre utal vissza, amikor Fechtig báró Egyiptomban megvásárolta a Gidran Senior nevű mént, akit 1818-ban Bábolnára osztottak be. Őt tartják a fajta alapító ménjének. A gidrán létrejöttében legnagyobb szerepet Gidran Senior Bábolnáról Mezőhegyesre került Gidran II nevű, ill. az 1825-ös születésű Gidran VII nevű utódai játszották. Forrásoktól függően Lobkowitz altábornagyhoz és az 1855-ös évhez, ill. Hardegg altábornagyhoz és korábbi időponthoz kötik a ménesek származás szerinti csoportosítását. A IV. számú sárga ménesről kiderült, hogy döntően gidrán felmenőkkel rendelkezik. Ezután a vonal- és családtenyésztés felgyorsult, és a sárga ménesből kialakult az a nehéz hátszló típus, amit az osztrák hadügyminisztérium 1885-ben önálló fajtává minősített. Így jött létre önálló fajtaként a gidrán (MIHÓK ÉS PATAKI 2003; MIHÓK, 2006).

Az eredeti gidránállományt 15 kancára, ősanýára vezetik vissza, azonban ezeknek a családoknak egy része mára már kihalt. A fajtává alakítás során szívesen fedeztettek angol telivér ménekkel, ily módon igyekeztek elkerülni a rokontenyésztést, ill. javítani a fajta küllemét és teljesítményét. Az így született utódok közül a kancákat egy-két generáció

múlva fajtatizshta gidrán ménnel visszakeresztették. 1920-ban, a román megszállás idején rendkívüli mértékben megcsappant a hazai gidránállomány létszáma. A rendszerváltást követően az eredeti kancacsaládok még felkutatható részét visszavásárolták, így azok visszakerültek a hazai tenyésztésbe (MIHÓK ÉS PATAKI 2003).

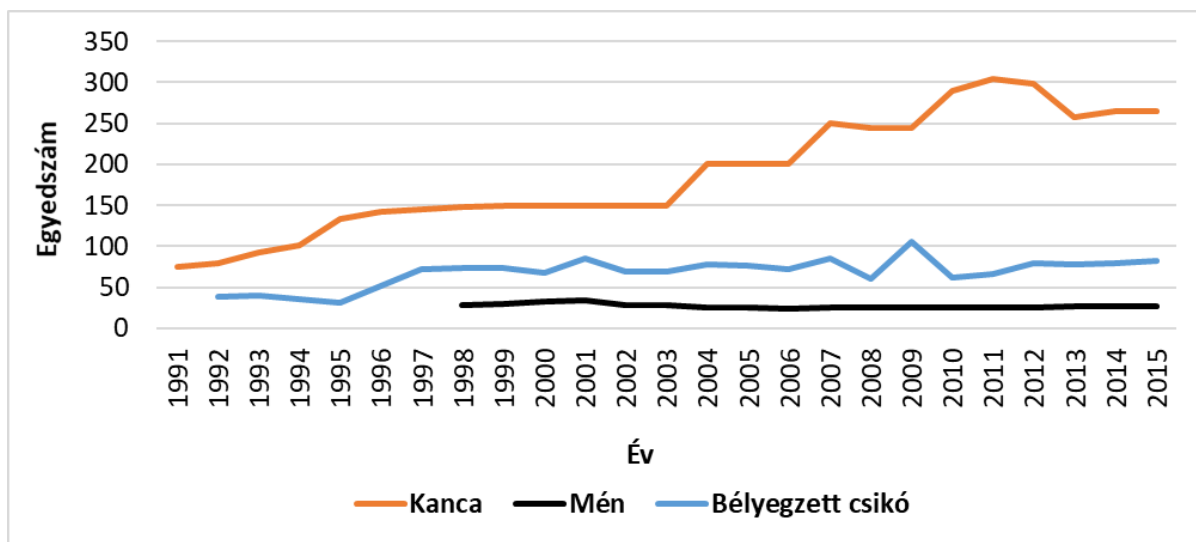
A küllemi fajtastandard szerint a szikár, atletikus, erőteljes szervezetű, középnehéz, elegáns gidrán az elvárt. A ménnek kívánatos marmagassága 174-180 cm-es, a kancák 172-177 cm-es. A gidrán feje középmagasan tűzött, arányos, egyenes profilvonalú. Nyaka középmagasan illesztett, jól ívelt. Kifejezett, hosszan hátbanyúló, jól izmolt és széles marral rendelkeznek. Háta közepes hosszúságú, széles, jól izmolt. A szélesség és jól izmoltság a combra, farra is jellemző. Szügye közepesen széles, mély és jól izmolt, mellkasa mély. Elöl-hátul szabályos lábszerkezet a kívánt. A gidrán mozgása lendületes, szabályos, egyenes vonalú, laza, hosszú tértnyerő lépéssel és ügetéssel. A hátsó lábak lépjék át az elülső lábak patanyomát. Hosszú, „kerek” vágta a kívánatos (MIHÓK, 2006). Kizárólag sárga, több-kevesebb jeggyel (MIHÓK ÉS PATAKI 2003).

A XIX. század utolsó harmadára a gidrán kifejezetten elegáns lófajtvá vált az angol telivér hatására. A hadsereg tisztjei is kedvelték. Falkavadászatokon sikerrel szerepeltek a gidránok, emiatt sorozatosan elismerésekben részesültek. A gidránok háta- és fogatlónak egyaránt megfelelnek. Sport célokra kifejezetten alkalmasak. A hazai lovassporttörténetben az 1887-1900 közötti díjlovagló versenyeken mindig volt gidrán az élmezőnyben. Az amszterdami olimpián Eliot megnyerte a díjugratás aranyérmét Csehország színeiben. A sikerek bizonyították a fajta értékét, kiválóságát, így nem csoda, hogy Mezőhegyes a világháború pusztítását követően mindent elkövetett annak érdekében, hogy regenerálni tudja a fajtát. Az utóbbi évtizedekben jelentősen javult a gidrán használati értéke és kezelhetősége. Egyedei a hazai lovassportban a számarányukhoz képest jóval nagyobb arányban érnek el jó eredményeket; militaryban és díjugratásban nagyszerű nemzetközi sikerek a fűződnek a fajta képviselőihez. Lovastusában Ibolya, Ima és Roletti, a díjugratásban pedig Medve, Gidran XI és Agresszor nyújtottak nemzetközi szinten is szép eredményeket (MIHÓK ÉS PATAKI 2003; MIHÓK ÉS ERNST 2015). 2013-ban Pintér Vanda Gidrán Sovánka nyergében, 2018-ban Varga István Gidrán XXVIII-4 Iduna nyergében lett a lovastusa magyar bajnoka (LOVASOK.HU, 2013; MLSZ LOVASTUSA SZAKÁG, 2018).

Amiatt is elismerésre méltó a fajta sikeres szereplése a lovassportban, mert a gidrán a legkisebb létszámú hagyományos magyar lófajta, aminek mindössze 250 kanca képezi a törzsállományát. Őshonos génrezerv fajtaként a hazai állattenyésztésben komoly kultúrtörténeti és genetikai értéket képvisel. Az 1980-as évektől kezdődően a városi népesség egyre intenzívebben kezdett érdeklődni a genetikailag elszegényedett, szinte a kipusztulás szélére jutott háziállatfajták iránt. A veszélyeztetettség fokának kifejezésére egy osztályozó rendszert is létrehoztak, melynek fokozatai a kritikustól (100 alatti egyedszám) a nem védettig (10.000-nél több egyed) terjednek (MIHÓK ÉS ERNST 2015).

A háziállatfajták változékonyságának fenntartását, genetikai értékének tisztázását génmegőrzésnek nevezzük. Ha ezeket a fajtákat hasznosítani is akarjuk, akkor génvédelemről beszélünk. A gidrán olyan lófajta, ami génmegőrzésre és génvédelemre szorul. A szelekciós lehetőségeket azonban jelentősen korlátozza a kis állományméret (MIHÓK ÉS PATAKI, 2003; MIHÓK ÉS ERNST, 2015).

A Kisbéri és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület kemény munkával, elszántsággal és szakértelemmel újjáépítette a gidrán fajtát. A Mezőhegyesről elszakított ménese Dalmandon keresztül végül Marócpusztán talált új otthonra, itt található az ország fő ménese. Ezenkívül több nagyobb létszámú magánménese is létrejött, pl. Csákváron, Gyűrűsön. A világháborús veszteségek következtében – a palacknyak-hatás révén – beszűkült a gidránok genetikai változatossága, számos kancacsalád sajnos ki is halt. A szomszédos országokból sikerült vásárlás vagy bérlés útján bővíteni az állományt. 2005-ben a fajta alulról zárt törzskönyvű lett, azaz csak a méneskönyvben szereplő szülőktől származó vagy azokra visszavezethető utódok viselhetik a gidrán fajtanevet. Összességében a tenyésztésszervezés elérte, hogy a gidrán fajta létszáma megduplázódott a rendszerváltás óta, ill. a sporteredményeket tekintve 150 éve van a fajta az élvonalban (4. ábra; MIHÓK ÉS PATAKI 2003; MIHÓK ÉS ERNST, 2015; KISBÉRI ÉS GIDRÁN LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLET, 2017).

4. ábra: A kancaállomány, a mének és a csikóbélyegzések száma 1991 és 2015 között (KISBÉRI ÉS GIDRÁN LÓTENYÉSZTŐ ORSZÁGOS EGYESÜLET, 2017 alapján saját szerkesztés)

A gidrán jövője szempontjából fontos egyes tényezőket az alábbiak szerint foglaltam össze (MIHÓK ÉS ERNST, 2015 alapján):

Erősségek:

- kitartás, tartósan magas teljesítmény, ill. hosszú hasznos élettartam jellemző a fajta egyedeire;
- rendelkezésre áll az értékes alapállomány;
- külföldi vásárlásokkal helyreállították a genetikai hátteret;
- a fajta sportra kiválóan alkalmas, ahogy azt a military és az ugró szakágban elért eredmények is bizonyítják.

Gyengeségek:

- szétaprózott az állomány, emiatt nehéz a párosítások szempontjából egy egységgént kezelni a populációt;
- a magántenyésztők sokszor nem megfelelően képzettek, ez nehezíti a gidrán mint veszélyeztetett fajta génmegőrzés szabályainak megfelelő tenyésztését;
- a világ élvonalába tartozó fajtákhoz képest korlátozott anyagi lehetőségek;
- egyes fajtákhoz képest több munkát kell befektetni a gidránok képzésébe, és nagyobb hozzáértés szükséges.

2.2.7. Egyéb fajták

Az előző fejezetekben felsoroltakon túlmenően számos más lófajta is megfordul a magyar lovastusában. Ezek többségében külföldről származó sportlovak. A németek tartományonként különböző fajtákat tartanak fent: hannoveri, holsteini, oldenburgi, trakehneri, bajor félvér, wesztfáliai. Ezek különféle irányokba lettek tenyésztve, így például a hannoveri inkább a díjlovaglásban, a holsteini a díjugratásban jeles. Hollandia és Belgium jelenleg a sportlótenyésztés élvonalában van. A holland félvér és a belga melegvérű tenyésztéséhez eredettől függetlenül a legjobb sportlovakat választják. A franciák sportlova a selle français (NOVOTNI, 2013). Egyes pónifajták számára egyaránt lehetővé vált a militarysport üzése. Külön kiemelném a sportpónit, melyet – mint azt a neve is jelöli – kifejezetten sport célra tenyésztnek. A név nem egy egységes, értékmérő tulajdonságaiban mélyen rögzül fajtát, hanem egy típust jelöl. A legtöbb európai országban kialakították az adott nemzet saját sportpóni típusát. Kiválóan képzett és ifjúsági korú versenyzőknek akár nemzetközi szereplésre is lehetőséget kínál. A magyar sportpóni jelenlegi helyzete biztató, bár más fajtákhoz hasonlóan a válság hatására itt is csökkent a tenyésztési kedv (BOKOR ÉS MTSAI 2011; PÓNI- ÉS KISLÓTENYÉSZTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE, 2018).

2.3. Célkitűzés

Kutatásom célja az volt, hogy a 2008 és 2018 között rendezett hazai lovastusa versenyek eredményeit összegyűjtve és feldolgozva, több mint 1500 egyedi eredmény alapján összehasonlítsam a gidránok teljesítményét a többi lófajta militarysportban elért eredményeivel. Hipotézisem szerint a gidrán fajta jobban teljesít a lovastusában a többi lófajtaival összevetve.

3. Saját vizsgálatok

3.1. Anyag és módszerek

A vizsgálatomhoz szükséges adatokat a <http://nevezes.eventing.hu/> honlapról töltöttem le. 2008-tól 2018-ig összegyűjtöttem az összes Lovastusa Országos Bajnokság keretében rendezett versenyek eredményeit. Excel táblázatban rögzítettem az alapadatokat: a verseny dátumát, a ló nevét, azonosító számát, valamint az egyes versenyszámokon szerzett hibapontokat, és ezek összesítését is.

Így összesen 1545 egyedi versenyeredmény gyűlt össze.

A lovak fajtáit az előző táblázatból szelektált azonosító számok alapján határoztam meg a központi lónyilvántartó rendszerből, melyben a Kisbéri és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület tenyésztésvezetője is közreműködött. Ez alapján két csoportot alakítottam ki: a gidránok (n=88) és az „egyéb fajták” (n=1457). A fajtánkénti csoportok kialakítása nem volt célszerű, mert nagyon sok, mintegy 20 különböző lófajta adatai gyűltek össze. Ez nagyon megbonyolította volna a statisztikai elemzés lefolytatását.

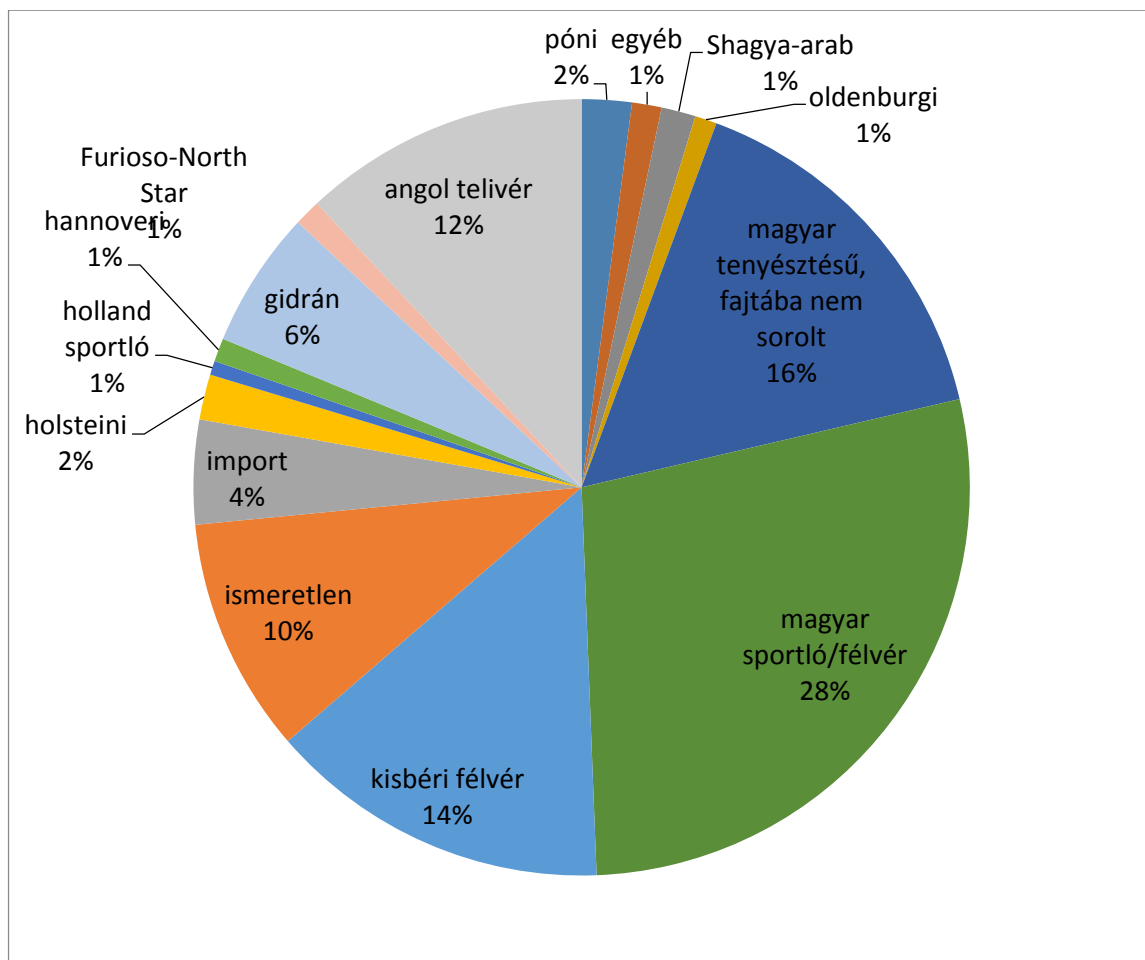
A statisztikai értékelés a csoportonként eltérő egyedszámok miatt a legkisebb négyzetek elvén alapult. A két csoport összevetését évenként végeztem el részeredmények és a végső pontszámok alapján. Az összpontszám a következő összetevőkből áll:

- Díjlovaglás hibapont
- Terepen, terepakadályokon szerzett hibapont
- Terepverseny alapidő túllépéséért járó hibapont
- Díjugratás verőhiba-pontszám
- Ugratópálya alapidő túllépéséért járó hibapont

Az értékelésnél figyelembe vettem, hogy 2018-tól új pontozási rendszert vezettek be a díjlovaglás valamint a terepakadály hibapontok számításánál (FEI, 2018b).

3.2. Eredmények

A 2008 és 2018 között Lovastusa OB-n induló lovak fajtáinak megoszlását mutatja az 5. ábra.

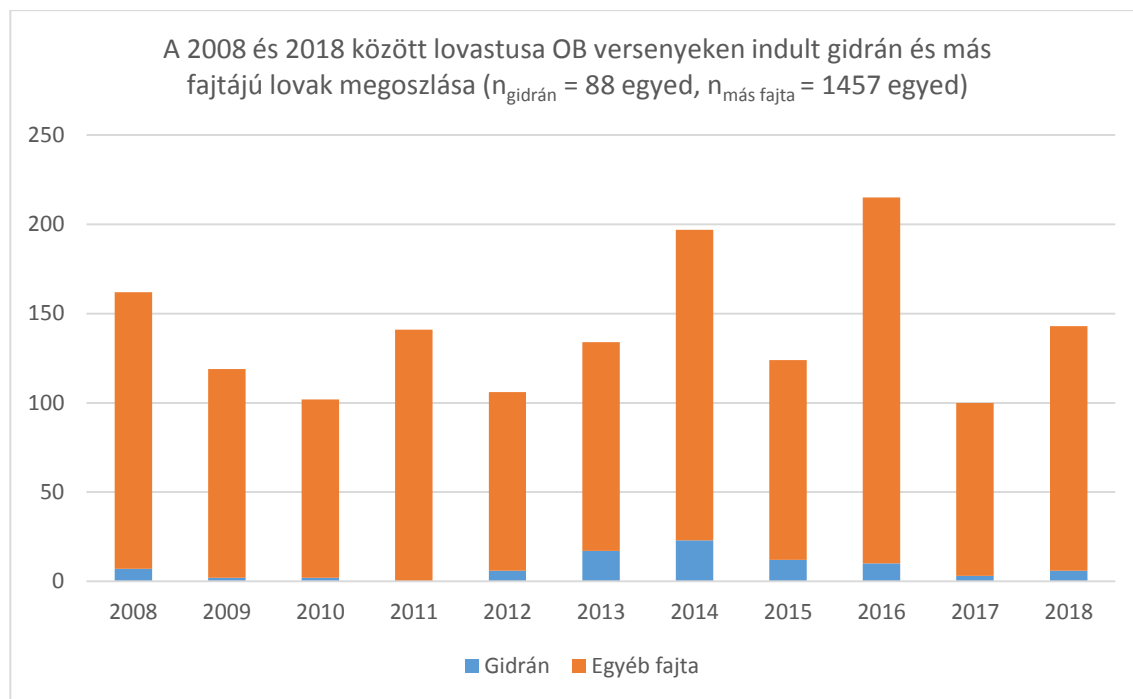

5. ábra Lovastusa OB-n versenyző lófajták megoszlása 2008-2018-ig tartó időszakban

Látható, hogy a legnagyobb arányt a magyar sportló illetve magyar félvér képviseli 28%-kal. Őket követik a fajtába nem sorolt lovak 16%-kal. A hosszas kutatómunkám után is maradtak még lovak, melyek fajtáit nem sikerült beazonosítanom. Ezek együttesen 14 %-ot tettek ki (ismeretlen+import). A kisbéri félvérek 14%-os arányban indultak a versenyeken. Számottevő volt még az angol telivérek aránya, 12 százalékkal. A gidránok ebben az összevetésben hatodik helyre jutottak 6%-os részvételi arányukkal. Őket követték a holsteini valamint póni lovak 2-2 %-kal. 1-1% jutott a holland félvérnek, a hannoverinek, az oldenburginak, a Shagya-arabnak valamint a Furioso-North Starnak. Az egyéb fajták közé az 5-nél kevesebb indulóval rendelkező fajtákat soroltam (bajor félvér, trakehenni, lipicai, connemara, arab félvér). Ezek együttesen tettek ki 1%-ot.

A továbbiakban már csak a két csoport eredményeit fogom bemutatni.

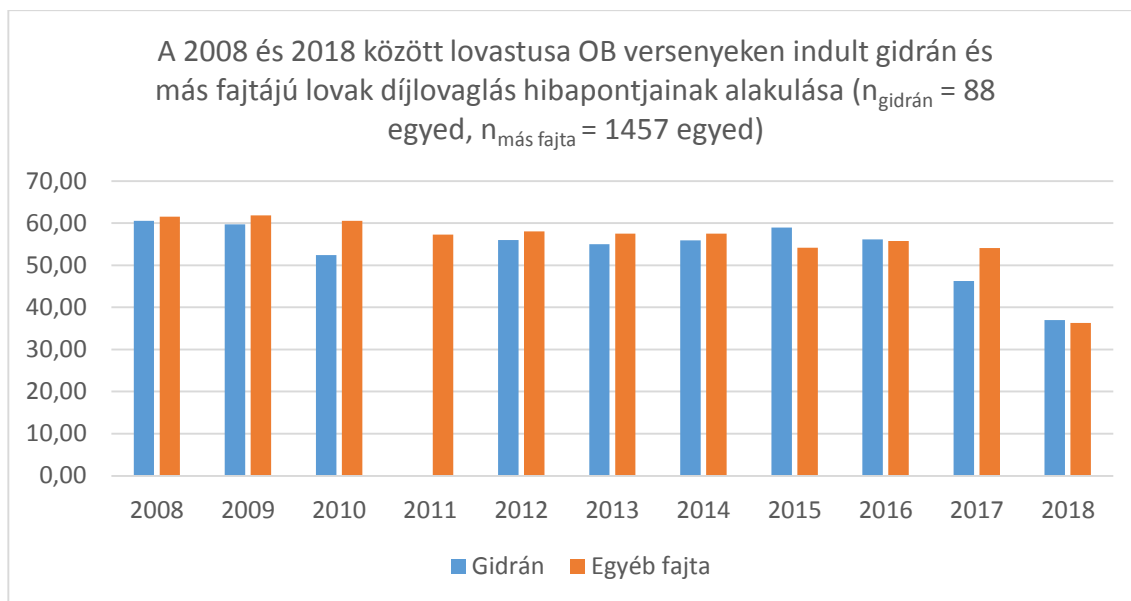
A 6. ábrán az indulók számát láthatjuk éves lebontásban.

6. ábra Lovastusa OB versenyeken induló lovak száma 2008-2018 években

Megállapítható, hogy a gidránok valóban kis részarányt képviselnek az induló fajták között. 2011-ben egyáltalán nem volt gidrán fajtájú lónak versenyeredménye. A 2009-es és 2010-es években 2-2 eredményt gyűjtöttem gidrántól, 2017-ben pedig 3-at. A 2010-es és 2017-es években az egyéb fajtájú lovak indulói is alacsony számban voltak a többi évekhez képest. Az egyetlen kivétel 2012, ebben az évben ugyanannyi egyéb fajtájú ló indult, mint 2010-ben. A részvételi számot a gidrán fajtájú lovak magasabb száma növeli. A legmagasabb rajtszám 2016-ban volt, az indulók száma ebben az évben meghaladta az legkevesebb részvételű évek dupláját. A gidránok részvétele azonban ebben az évben is alacsony volt, nem érte el az 5%-ot sem. 2014-ben az indulók száma megközelítette az alacsony részvételű évek kétszeresét, és ebben az évben már a gidránok is szép számban képviseltették magukat. Összesen 23 eredmény született gidrán fajtájú lótól, amely szám a kutatott évek között a legnagyobb. A legnagyobb arányt azonban 2013-ban képviselték a gidránok 14,5%-kal. Ekkor kevesebb gidrán indult a következő évhez képest, viszont az egyéb fajtájú lovak eredményeinek száma is kevesebb volt.

A következőkben az egyes versenyszámok részeredményeinek bemutatását fogom elvégezni. Elsőként a díjlovaglás hibapontjainak alakulását mutatom be a 7. ábrán keresztül.

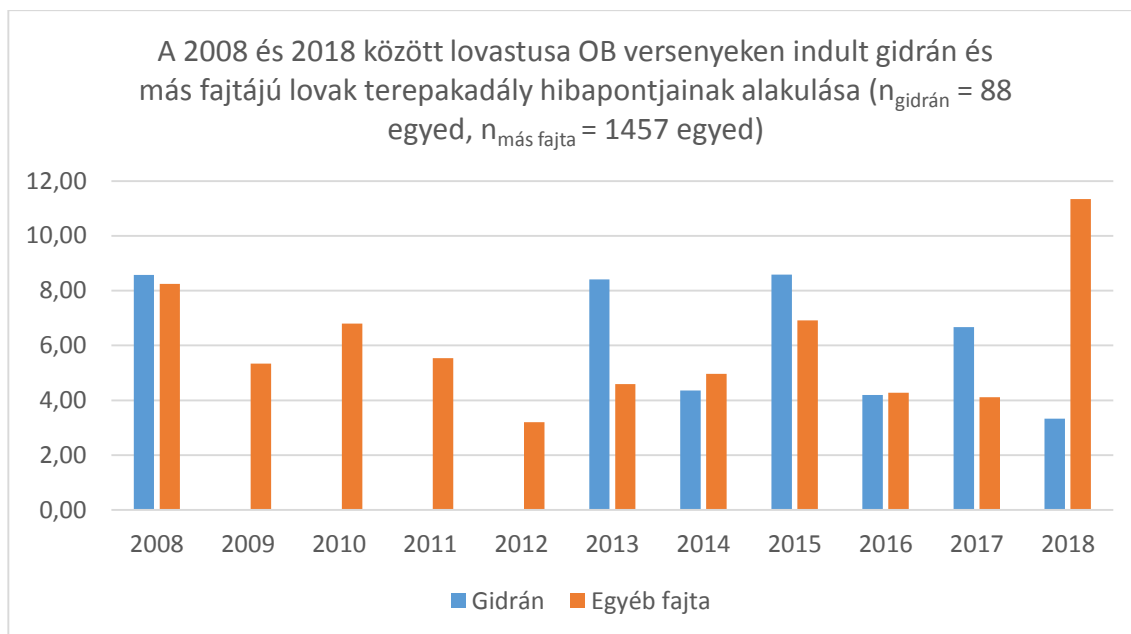

7. ábra Díjlovaglás hibapontok alakulása gidrán és egyéb fajta lovak összevetésében 2008-2018 közötti lovastusa OB versenyeken

A gidránok átlagosan a legkevesebb hibapontot 2018-ban kapták (37), a legmagasabbat 2008-ban (60,54). Az egyéb fajtájú lovak ugyancsak 2018-ban szerezték a legkevesebb (36,26), 2009-ben pedig a legtöbb (61,83) hibapontot díjlovaglásban. 2015-ben a gidránok pontszáma szignifikánsan magasabb volt az egyéb fajtákhoz képest. Ugyanakkor 2017-ben az egyéb fajták hibapont átlaga volt szignifikánsan több, mint a gidránoké. A diagramon a 2010-es évben is látunk különbséget, azonban ebben az évben nagyon kevés gidrán eredményünk volt, ezért ez a különbség nem szignifikáns. A többi évben nem volt különbség a gidránok és a többi fajta között a díjlovaglás eredményeiben. A tíz évet összesítve a gidránok átlagos díjlovaglás hibapontszáma 53,78, az egyéb fajtáké 55,86.

2018-tól az új pontszámítási rendszer szerint megszűnik az 1,5-ös szorzó (FEI, 2018b), ezért a 2018-as díjlovaglási eredmények annnyival alacsonyabbak.

A 8. ábra tereppályán szerzett hibapontok megoszlását mutatja.

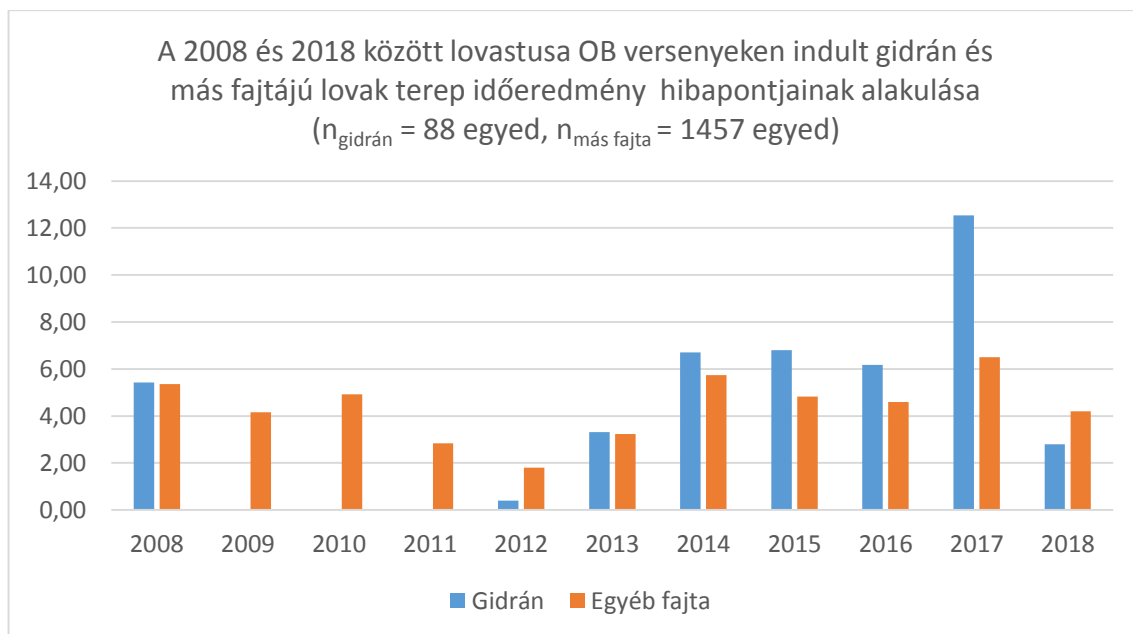

8. ábra Terepakadály hibapontok alakulása gidrán és egyéb fajtájú lovak esetében lovastusa OB versenyeken 2008-2018 közötti években

A 2009-es, 2010-es és 2012-es évben induló gidránok mindannyian hibátlan pályát teljesítettek terepen. A legtöbb átlagos hibapontszámot 2015-ben érték el (8,58). Az egyéb fajták 2012-ben kapták a legkevesebb hibapontot átlagosan terepversenyen (3,2). A legtöbbet 2018-ban szerezték (11,34). Ebben az évben szemmel láthatóan alacsonyabb hibapontot szereztek a gidránok. 2013-ban, 2015-ben és 2017-ben az egyéb fajtájú lovak teljesítettek jobban. Ezek a különbségek egyik esetben sem voltak szignifikánsak. A többi évben (2008-ban, 2014-ben és 2016-ban) közel azonos eredményeket ért el a két csoport. A vizsgált időszak átlaga gidránoknál 8,58, az egyéb fajtáknál 11,34.

A 2018-tól érvényes szabályzat szerint bevezetésre került egy új hibapont, miszerint az akadály zászlón kívüli megugrásáért – annak javítási kísérlete nélkül – 50 hibapont jár. Amennyiben a lovas újból megkísérli megugrani az akadályt, az ellenszegülésért, kitérésért vagy körözésért járó 20 hibapontot írják neki jóvá (FEI, 2018b). Gidránoknál ebben az évben nem növekedett a hibapontok átlaga, az egyéb fajtáknál viszont határozott emelkedést mutat.

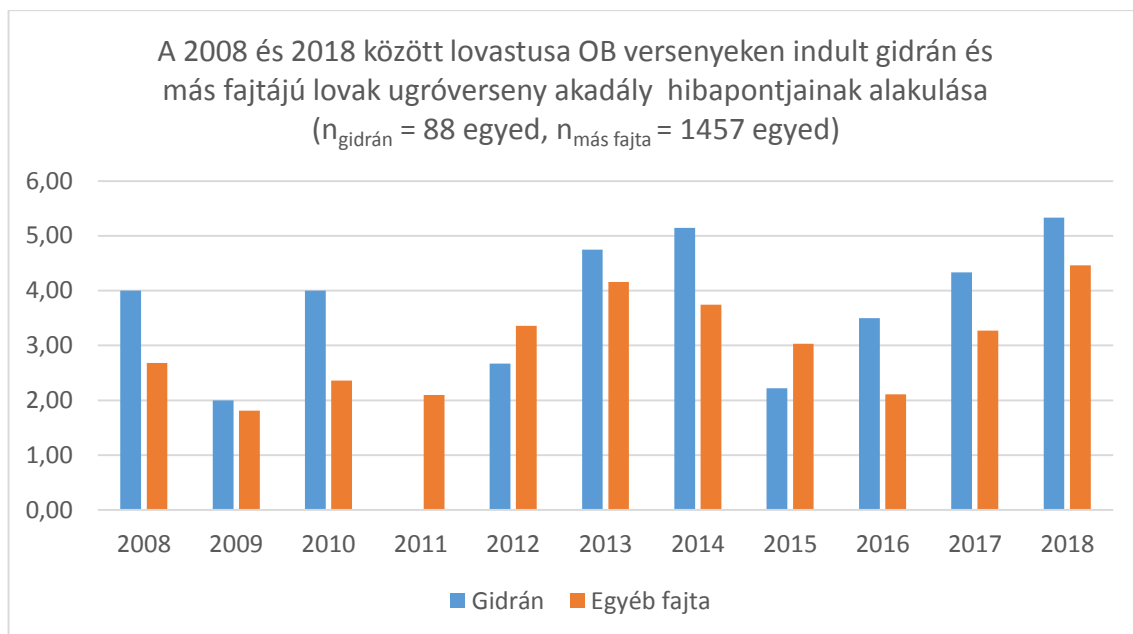
A 9. ábra a tereppálya alapidejének túllépéséért kapott hibapontokat ábrázolja.

9. ábra Terepidő túllépésért szerzett hibapontok gidrán és egyéb fajtájú lovak esetében 2008-2018 években induló lovastusa OB versenyeken

A terepidő hibapontjainak átlaga 2009-ben, 2010-ben, 2012-ben és 2018-ban az egyéb fajtájú lovaknál volt magasabb. 2009-ben és 2010-ben a 2-2 induló gidrán nem kapott hibapontot. 2014-től 2017-ig a gidránok hibapontja volt magasabb. A különbség sehol nem volt szignifikáns. 2008-ban és 2013-ban nem volt különbség a két csoport között. A gidránok a legtöbb hibapontot 2017-ben szerezték átlagosan 12,53 ponttal. Az egyéb fajtájú lovak legkisebb átlag-pontszáma 2012-ben volt (1,8), a legmagasabb pedig 2017-ben (6,51). A tíz év átlaga gidránoknál 4,42, az egyéb fajtájú lovaknál 4,38.

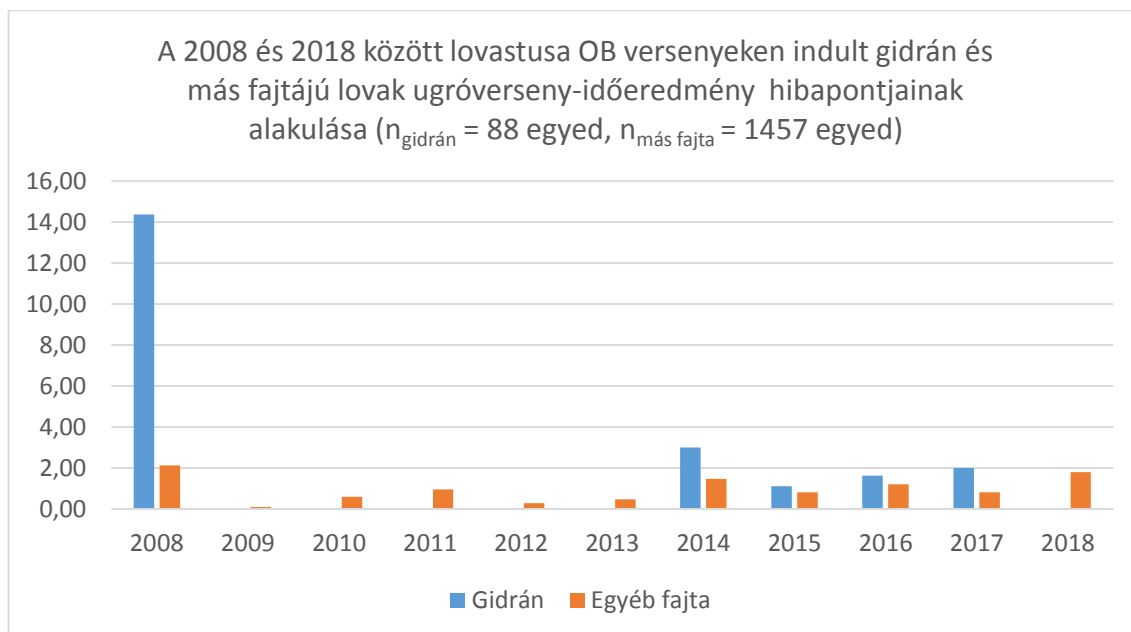
A 10. ábrán a díjugrató versenyszám verőhiba pontjait mutatom be.

10. ábra Ugróakadály hibapontjainak alakulása gidrán és egyéb fajtájú lovak esetében 2008 és 2018 közötti években rendezett lovastusa OB versenyeken

A gidránok a legkevesebb átlagos hibapontszámot 2009-ben kapták (2), a legtöbbet 2018-ban (5,33). Az egyéb fajtájú lovak minimum és maximum átlaga szintén ugyanezekben az években volt (1,81 illetve 4,46). A díjugratás verőhiba-pontjainak összesítése alapján észlelhető, hogy 2012-ben és 2015-ben az egyéb fajták szereztek több pontot. 2009-ben nem volt különbség a csoportok között. A többi évben a gidránok kaptak magasabb pontszámot. A különbségek egyik esetben sem voltak statisztikailag igazolhatóak. A vizsgált periódus átlagai gidránok esetében 3,79, az egyéb fajtájú lovaknál 3,01.

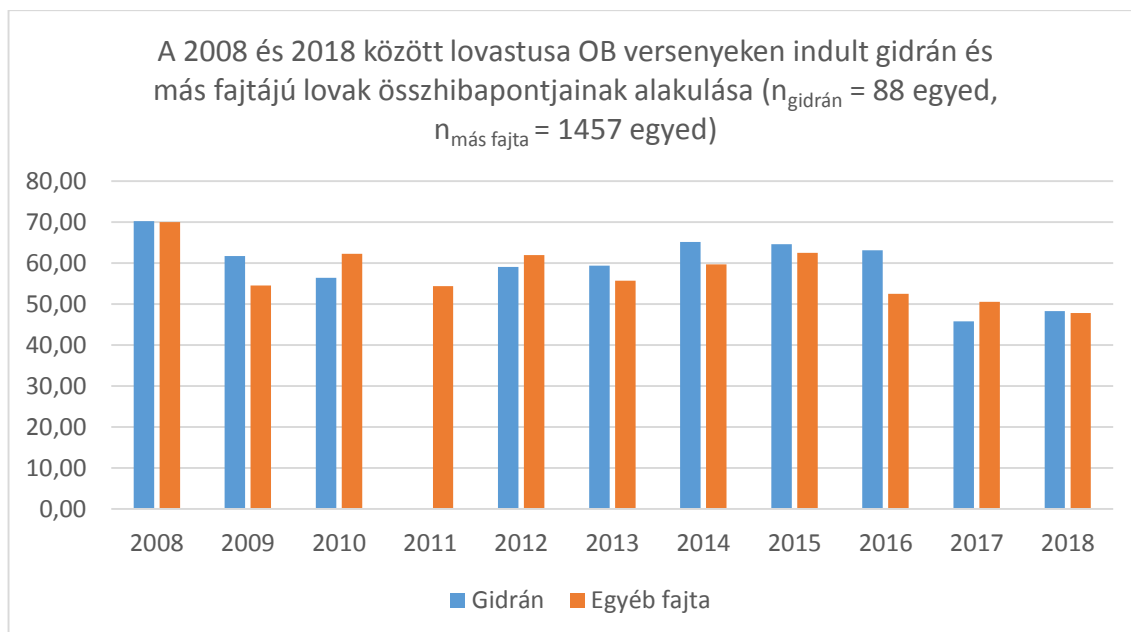
A következő ábrán a díjugrató verseny alapidejének túllépéséért szerzett hibapontokat vázoltam fel (11. ábra).

11. ábra Ugróidő-túllépés miatt szerzett hibapontok alakulása gidrán és egyéb fajtájú lovak esetében 2008 és 2018 közötti időszakban lezajlott lovastusa OB versenyeken

Az ugróidő-hibapontok összehasonlítása alkalmával megfigyelhető, hogy 2010-ben, 2012-ben, 2013-ban és 2018-ban az egyéb fajtáknak volt több pontjuk. Ezekben az években a gidránok nem szereztek hibapontot időtúllépésért. 2008-ban, 2014-ben és 2017-ben a gidránoknak volt magasabb ez a pontszám. A különbség csak a 2008-as évben volt szignifikáns. Ebben az évben az egyik gidrán versenyző kiugróan magas – 80 feletti – hibapontot szerzett, egy másik 14,4 pontot kapott, a többi hibátlan lett. Az induló gidránok alacsony részvételi száma miatt ez az eredmény jelentősen megnöveli a csoport átlagát. Az egyéb fajták között is akadnak hasonlóan magas pontszámot elért egyedek, azonban ezek szinte elenyészőek az alacsony vagy hibátlan pontszámot kapott indulók között. 2015-ben és 2016-ban a két csoport közel azonos eredményt ért el. A gidránok a legmagasabb hibapontjukat tehát – az ábra alapján is jól láthatóan – 2008-ban kapták (14,38). Az egyéb fajtájú lovak legkisebb átlagos hibapontja 2009-ben volt (0,1), a legmagasabb pedig 2008-ban (2,13). A vizsgált időszakot összesítve a gidránok átlagos ugróidő hibapontja 2,2, az egyéb fajtáké 0,97.

A 12. ábra az előbbi hibapontokat együttesen tartalmazza.

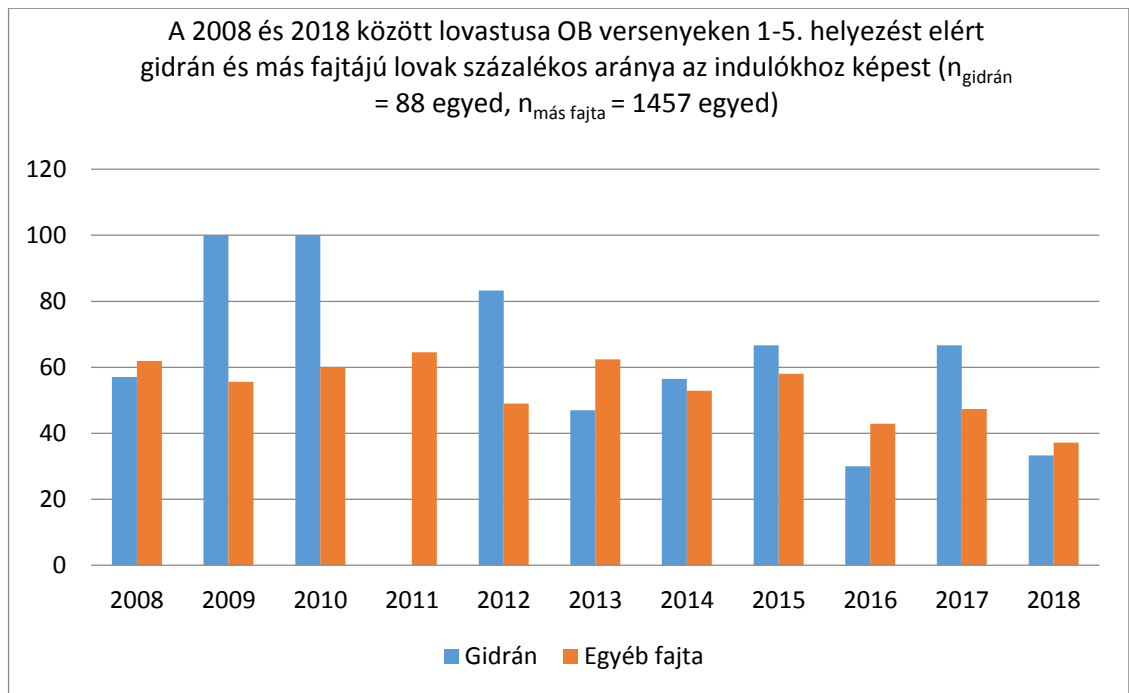

12. ábra Lovastusa OB versenyek összhiba-pontszámainak alakulása gidrán és egyéb fajtájú lovak esetében 2008 és 2018 közötti évek során rendezett lovastusa OB versenyeken

A 2008 és 2018 közötti militaryversenyek hibapontjainak összesítésével egy szinte egyöntetű diagramot láthatunk. Felfedezhető, hogy 2010-ben, 2012-ben és 2017-ben az egyéb fajták eredménye volt rosszabb. 2009-ben, 2013-ban, 2014-ben és 2016-ban a gidránoknak volt átlagosan több hibapontja. A különbségek nem voltak statisztikailag igazoltak. A többi évben (2008-ban, 2015-ben, 2018-ban) nem volt különbség a csoportok között. A legkevesebb összhiba-pontszám gidránoknál 2017-ben (45,81), egyéb fajtáknál 2018-ban (47,78) volt. A legtöbb hibapontot a gidránok 2008-ban (70,19), az egyéb fajtájú lovak szintén ugyanebben az évben (69,98) szerezték. A tíz év összesítésében a gidránok átlagos összhiba-pontszáma 59,4, az egyéb fajtájú lovaké 57,4.

A 2018-as szabálmódosítások a végső eredményeken nem ütköztek ki a 2017-es évhez képest.

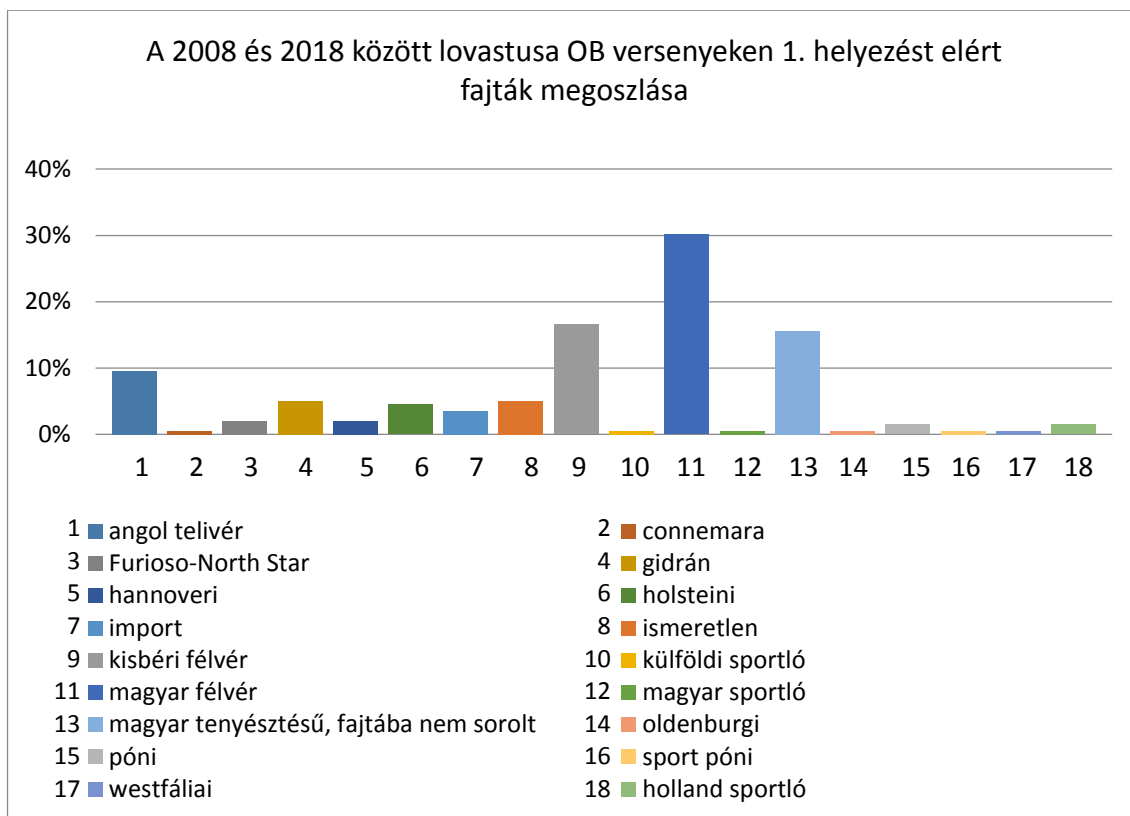
A 13. ábrán az 1-5. helyezést elért gidrán és egyéb fajtájú lovak százalékos arányát láthatjuk az indulókhöz képest.

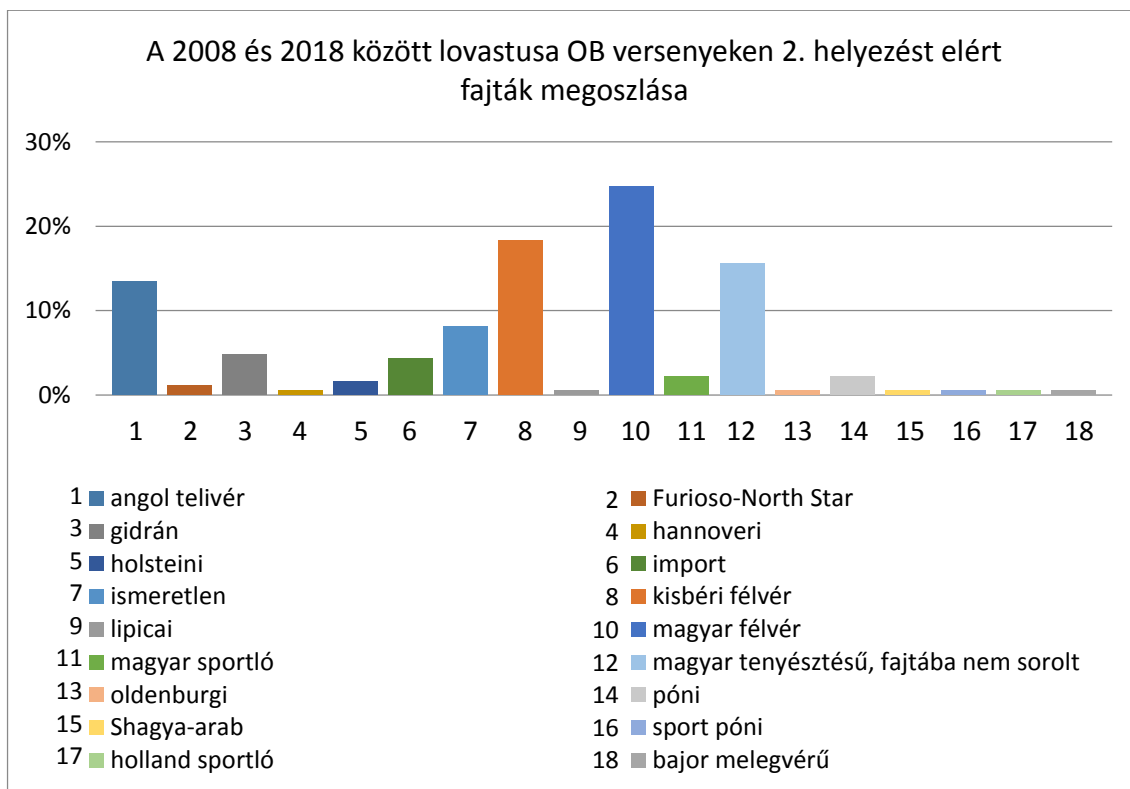
13. ábra 1-5. helyezést elért gidrán és egyéb fajtájú lovak aránya az induló létszámhoz viszonyítva 2008 és 2018 közötti lovastusa OB versenyeken

2009-ben és 2010-ben mindkét induló gidrán bekerült az első öt helyezett közé. A 2012-ben indult 6 ló közül csak egy nem került az élvonalba. 2017-ben 3-ból 2 gidrán került a legjobb ötbe. Az előbb felsorolt években, valamint 2015-ben a gidránok érték el arányaiban több jó helyezést, mint az egyéb fajtájú lovak. 2013-ban az egyéb fajták aránya volt magasabb ebben a tekintetben. 2008-ban, 2014-ben és 2018-ban közel azonos arányban kerültek az első öt helyezett közé a gidránok és az egyéb fajtájú lovak. A tíz évet összesítve a gidránok 58,2%-a, az egyéb fajtájú lovak 53,8%-a ért el legalább ötödik helyezést Lovastusa Országos Bajnokságon.

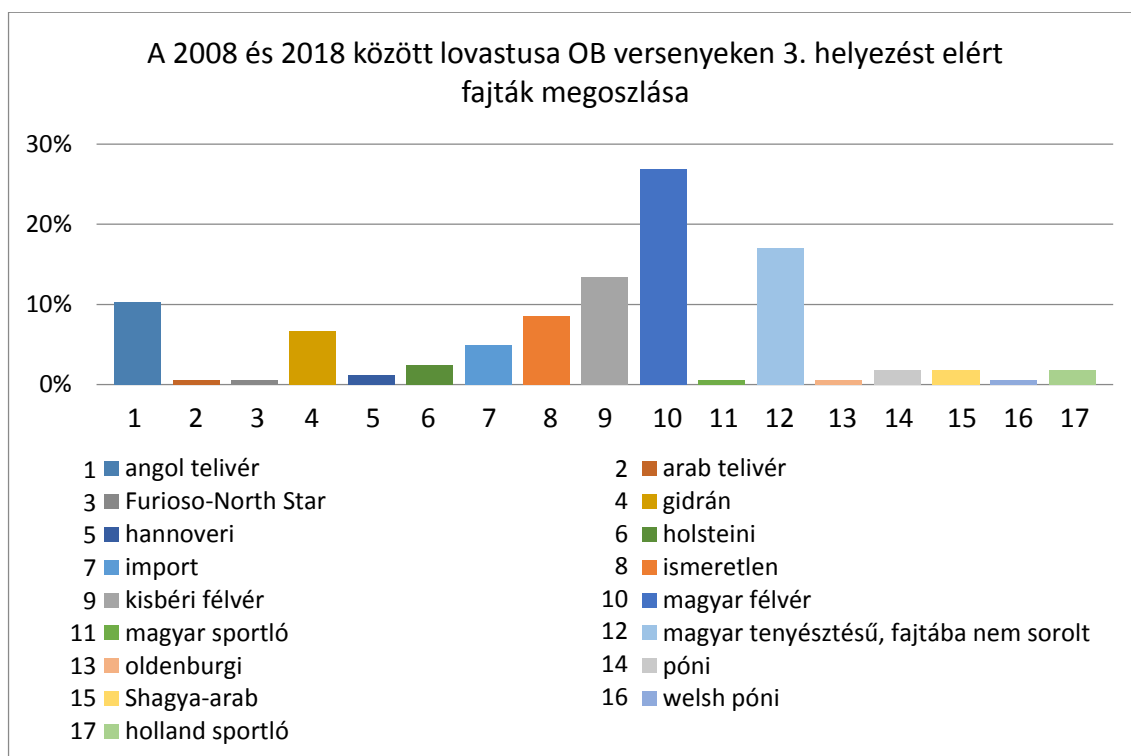
A 14., 15. és 16. ábrákon az 1., 2. és 3. helyezést elért lovak szerepelnek fajtánként.

14. ábra 1. helyezést elért lovak megoszlása fajtánként 2008-2018 közötti Lovastusa OB versenyeken

15. ábra 2. helyezést elért lovak megoszlása fajtánként 2008-2018 közötti Lovastusa OB versenyeken

16. ábra 3. helyezést elért lovak megoszlása fajtánként 2008-2018 közötti Lovastusa OB versenyeken

A helyezések megoszlása legtöbb esetben a létszámarányuknak megfelelően alakult. Főként a versenyeken ritkábban szereplő, nyugat-európai fajták helyezéseit érdemes megemlíteni, hiszen többen 1% részvételi arány alatt is tudtak több dobogós helyezést elérni.

3.3. Következtetések és javaslatok

Vizsgálatom alapján 3 esetben találtam szignifikáns különbséget a két csoport között:

- 2015-ben a díjlovaglásban kapott hibapont több a gidrán fajtában
- 2017-ben szintén a díjlovaglásban kapott hibapont több az egyéb fajtákban
- 2008-ban az díjugratás időeredményében kapott hibapont a gidrán fajtában volt nagyobb

A többi esetben nem mutatható ki szignifikáns különbség a két csoport között.

Általánoságban, a vizsgált időszak és versenyeredmények tükrében nem bizonyítható a gidrán fajta fölénye és hátránya sem a lovastusa szakágban. Ezzel kijelenthető, hogy a gidránnak van helye a militarysportban. Eredményeim alapján a gidrán teljesítménye nem különbözik a többi lovastusában szereplő lófajta teljesítményétől.

Jelen dolgozatomban számos kérdést vetett fel, amelyek feldolgozása már nem fért bele a dolgozat kereteibe. További vizsgálatok alkalmával össze lehetne hasonlítani a

gidránokat egyes fajtákkal való párba állításával. Vizsgálatok tárgya lehetne a lovak ivarának, illetve a verseny időpontjában lévő életkorának befolyásoló hatása. Azt is ki lehetne deríteni, hogy a lovas személye mennyiben határozza meg az eredmények alakulását. Még tovább mélyítve a témát, az eredményeket versenykategóriánként is lehetne elemezni. Érdeemes megfontolni a lovas klub, illetve versenyhelyszín szerinti vizsgálatokat is.

4. Összefoglalás

A magyarok történelmi, kulturális szellemiségének, hagyományainak szerves része a lovaságazat és a lovassport. Számos lovastusa versenyzőnk nemzetközi szinten is szép eredménnyel rendelkezik. A gidrán fajta számos potenciállal rendelkezik a lovassportok terén kiváló tulajdonságainak köszönhetően. Hányattatott múltja okán azonban létszámuk igen alacsony, ezért szelekciós bázisuk is kicsi. A hagyományos magyar lófajták között jelenleg a gidrán rendelkezik a legkisebb létszámmal. A tenyésztői munka koordinálását a Kisbéri és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület végzi.

A gidrán fajtát 172-180 cm-es marmagasság és erős szervezeti szilárdság, jól izmolt testtájak jellemzik. Anatómiai adottságai sport célokra alkalmasak.

A lovastusa három versenyszámból áll, melyek igen különféle módon veszik igénybe a lovakat. A lovaknak mentálisan és fizikailag is alkalmasnak kell lenniük a feladatok végrehajtására.

Kutatásom célja az volt, hogy a 2008 és 2018 között rendezett hazai lovastusa versenyek eredményeit összegyűjtssem és feldolgozzam, majd az egyedi eredmények alapján összehasonlítsam a gidránok teljesítményét a többi lófajta militarysportban elért eredményeivel. Hipotézisem szerint a gidrán fajta jobban teljesít a lovastusában a többi lófajttal összevetve.

A vizsgálat lefolytatásához szükséges versenyeredmény adatokat a lovastusa honlapjáról gyűjtöttem. A fajták beazonosítását a központi lónyilvántartó rendszerből tudtam elvégezni. Összesen 1545 egyedi versenyeredmény gyűlt össze, melyből 88 gidrán és 1457 egyéb fajtájú ló volt. A statisztikai elemzés egyszerűsítése érdekében végig ezzel a két csoporttal dolgoztam. A verseny részeredményeket külön-külön és összesítve is kielemeztem.

A rajtszámok megerősítik az állítást, miszerint a gidránok alacsony arányban képviseltetik magukat lovastusa versenyen. Vizsgálatom alapján 3 esetben találtam szignifikáns különbséget a két csoport között:

- 2015-ben a díjlovaglásban kapott hibapont több a gidrán fajtában
- 2017-ben szintén a díjlovaglásban kapott hibapont több az egyéb fajtákban
- 2008-ban az díjugratás időeredményében kapott hibapont a gidrán fajtában volt nagyobb

A többi esetben nem mutatható ki szignifikáns különbség a két csoport között.

Általában, a vizsgált időszak és versenyek tükrében nem bizonyítható a gidrán fajta fölénye és hátránya sem a lovastusa szakágban.

Vizsgálatom számos további kérdést felvet, melyek későbbi vizsgálatok alapjául szolgálhatnak.

5. Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek, Dr. Bokor Árpád tanszékvezető, egyetemi docensnek a rengeteg segítségért és áldozatos munkájáért a záródolgozatom elkészülése érdekében.

Szeretnék köszönetet mondani a Kisbéri és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület tenyésztés vezetőjének Janászik Andreának aki az adatok a központi lónyilvántartó rendszerből segített a sok azonosítóból nem behatárolható lovak fajtáját felfedni.

Szeretnék köszönetet mondani szüleimnek, a segítségükért, a támogatásukért és azért, hogy ezen a hosszú úton átsegítettek még ha néha rögös volt az út akkor is.

6. Irodalomjegyzék

Bene Sz. – Giczi A. – Kecskés B. S. – Nagy B. (2014): Különböző fajtájú tenyészkancák élősúlya és testméretei. 11. Közlemény: A magyar sportló. Állattenyésztés és Takarmányozás, 63.1.14-27.

Bokor Á. – Pongrácz L. – Bartos Á. – Gulyás L. (2011). Lótenyésztés. „E-tananyag” az Állattenyésztő mérnöki (BSc) alapszak hallgatói számára, 190.
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0059_lotenyesztes/index.html
[Letöltve: 2018. 10. 06.]

Boyle (2018): World Equestrian Games could bring \$400M boost to WNC: 9 things to know. <https://eu.citizen-times.com/story/news/local/2018/03/11/world-equestrian-games-could-bring-400-m-boost-wnc-9-things-know/401242002/> [Letöltve: 2018. 10. 19.]

Endrődy Á. (1998): Lovasakadémia 5. A militaryló kiképzése. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 427.

Equestrian brings more than \$1Billion to the Economy. <http://www.equestrian.org.au/news/equestrian-brings-more-1billion-economy> [Letöltve: 2018. 10. 19.]

Equestrian sports on the web: Why does Google love dressage? <https://equusmagazine.com/blog-equus/equestrian-sports-web-google-love-dressage-54003> [Letöltve: 2018. 10. 19.]

Fédération Equestre Internationale (2018a): Eventing Risk Management Programme Statistics 2006 – 2017. https://inside.fei.org/system/files/FEI_StatisticsReport_2006-2017%2028.02.2018_0.pdf [Letöltve: 2018. 10. 19.]

Fédération Equestre Internationale (FEI) (2018b): Lovastusa Szabályzat. 91. <http://military.lovasszovetseg.hu/files/FEI-Lovastusa-Szabalyzat-2018.pdf> [Letöltve: 2018. 10. 06.]

Fitness, Start box advice & why Badminton is special: TGP Chats to Lucinda Green MBE. <https://www.thegaitpost.com/tgp-chats-to-lucinda-green-ahead-of-badminton/> [Letöltve: 2018. 10. 20.]

Hecker, W. (2014): A Bábolnai Arab Ménes. Magyarországi Arablótenyésztők Egyesülete, Bábolna, 307.

Hector, C. (2018): Who is Sheila Willcox? <http://www.horsemagazine.com/thm/2018/03/who-is-sheila-wilcox/> [Letöltve: 2018. 10. 20.]

<http://www.discovereventing.com/> [Letöltve: 2018. 10. 11.]

<https://www.sports-reference.com/olympics/athletes/tu/pal-tuska-1.html> [Letöltve: 2018. 10. 11.]

Kahmann, K. M. (2010): Engineering Sport Safety: A Study of Equestrian Cross Country Eventing. University of Kentucky, Graduate School, 178. https://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.hu/&httpsredir=1&article=1014&context=gradschool_theses [Letöltve: 2018. 10. 19.]

Kearsley, C. G. S. – Woolliams, J. A. – Coffey, M. P. – Brotherstone, S. (2008): Use of competition data for genetic evaluations of eventing horses in Britain: Analysis of the dressage, showjumping and cross country phases of eventing competition. Livest. Sci., 118.1-2.72-81.

Kentucky Equine Research Staff (2011): World Equestrian Games Had a Major Economic Impact. <https://ker.com/equinews/world-equestrian-games-major-economic-impact/> [Letöltve: 2018. 10. 19.]

Kiss B. – Bélley M. – Pongrácz L. (2013): Magyarország angol telivér ménállománya 2008-2012-ben. AWETH, 9.3.195-201.

Leibinger Zs. – Pongrácz L. (2017): A kisérti fajta szerepe a díjugratásban. Lovasélet, 2. 50-55.

Lovas Szakmai Munkacsoport: A lovaságazati stratégia alapjai. 20. http://www.logyogysz.hu/data/VFS_9ceb3f150ae44d31b769e0c3a349b0c1.pdf [Letöltve: 2018. 10. 06.]

Lovastusa. <https://www.m4sport.hu/rovatok/olimpia/eqe/> [Letöltve: 2018. 10. 06.]

Magyar Lovas Szövetség Lovastusa Szakbizottsága: Nemzeti Lovastusa Szabályzat 2018. 69. <http://military.lovasszovetseg.hu/files/HAZAI-LOVASTUSA-SZABALYZAT-2018.pdf> [Letöltve: 2018. 10. 06.]

Magyar Military Bajnokok. <http://military.lovasszovetseg.hu/files/Magyar-Military-Bajnokok.pdf> [Letöltve: 2018. 10. 24.]

Magyar Olimpiai Bizottság (MOB) (2018): <http://olimpia.hu/champdata/details/id/26434/> [Letöltve: 2018. 10. 11.]

McGreevy, P. (2004): Equine Behavior 2nd ed. Elsevier, Amsterdam, 378.

Mezei A. – Posta J. – Mihók S. (2012): Saját- és ivadékteljesítmény vizsgálat a military sportban. Agrártudományi Közlemények, 48.49-56.

Mihók S. – Ernst J. (2015): A gidrán. Agroiinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 303.

Mihók S. – Pataki B. (2003): Lófajták. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 146.

Mihók S. (2006): A gidrán ló monográfiája. Kisbéri és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület, Debrecen, 43.

Mihók Zs. (2016): Economic analysis of the horse sector and relevant topics for its sustainable development in the Equestrian Revolution. University of Pannonia, Doctoral School of Management Sciences and Business Administration. Doctoral (PhD) disstertation, 167.

Munsters C. C. B. M. – van den Broek, J. – Welling, E. – van Weeren, R. (2013): A prospective study on a cohort of horses and ponies selected for participation in the European Eventing Championship: reasons for withdrawal and predictive value of fitness tests. BMC Vet. Res., 9.182. <https://doi.org/10.1186/1746-6148-9-182>

Novotni P. (2009): Kisbéri félvérek és gidránok a militaryban. Lovasélet, 10.2.46-47.

Novotni P. (2013): Sportlófajták. <http://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=74368> [Letöltve: 2018. 10. 24.]

Pataki B. (2006): Lóhasználat és versenyzési ismeretek II. FVM Képzési és Szaktanácsadási Intézet, Budapest, 132.

Pintér Vanda az Országos Military Bajnokság győztese. <http://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=79145> [Letöltve: 2018. 10. 24.]

Póni- és Kislótenyésztők Országos Egyesülete (2018): A magyarországi sportpóni tenyésztési programja. 41.
http://ponieskislo.hu/files/kiadvanyok/teny.prog/Sportponi_tenyesztesi_program.pdf
[Letöltve: 2018. 10. 06.]

Várhegyi F. – András K. (2017): A ló- és lovassport mint kitörési pont? Az MSTT Sportmenedzsment Szakbizottságának Nyerges Mihály Emlékkonferenciája.
http://mstt.hu/wp-content/uploads/Varhegyi_Andras_Lo-es-lovassport-mint-kitoresi-pont.pdf [Letöltve: 2018. 10. 19.]

Wipper, A. (2000): The Partnership: The horse-rider relationship in eventing. Symbolic Interaction, 23.1.47-70.

NYILATKOZAT

Hallgató neve: Fehér Mónika Eszter
Szak, tagozat (munkarend) megnevezése: AKK - Helyesgazda - FOSZK
A diplomadolgozat címe: A gárdán versenytejesítményének
értékelése a lovastusa (military) szakágban

Alulírott Fehér Mónika Eszter (név) hallgató nyilatkozom, hogy jelen diplomadolgozat a saját munkám, a felhasznált irodalmat korrekt módon kezeltem és az erre vonatkozó szabályokat betartottam.

Kaposvár, 20013 év majus... hó 6.. nap

Fehér Mónika Eszter
hallgató aláírása

KONZULENSI VÉLEMÉNY

A diplomadolgozat értékelése:

1. A dolgozat a hallgató önálló munkájának tekinthető-e?	<u>igen</u>
nem
2. A hallgató élt-e a rendszeres konzultációs lehetőségekkel?	<u>igen</u>
részben
nem
3. Elfogadhatónak tartja-e a dolgozat szakmai tartalmát?	<u>igen</u>
nem
4. Figyelembe vette-e a hallgató a konzulens útmutatásait?	<u>igen</u>
részben
nem
5. A diplomamunka bírálatra	<u>bocsátható</u>
nem bocsátható
6. Egyéb megjegyzés:	

Kaposvár, 20010 év 05..... hó 06 nap

Dr. Asztor Péter
konzulens olvasható aláírása

Beosztása, munkahely megnevezése: KE-AKK

